

JÓZEF SUŁKOWSKI

Profesor Uniwersytetu Poznańskiego

UNIFIKACJA PRAWA WEKSLOWEGO W PAŃSTWACH SŁOWIAŃSKICH

Artykuł niniejszy, napisany z okazji powierzenia mi głównego referatu w sprawie unifikacji prawa wekslowego na zjeździe prawników słowiańskich w Bratysławie, ma na celu zaznajomienie uczestników zjazdu ze stanem polskiego ustawodawstwa wekslowego.

Polska zastała na ziemiach, z których została utworzona, pięć różnych systemów prawa wekslowego, a mianowicie: w Królestwie Kongresowem prawo wekslowe francuskie, w reszcie zaś zaboru rosyjskiego prawo wekslowe rosyjskie; w b. zaborze niemieckim prawo wekslowe niemieckie; w b. zaborze austriackim prawo wekslowe austriackie, wreszcie na obszarze Spiszą i Orawy, przyłączonym do Polski od Węgier, prawo wekslowe węgierskie, w miejsce którego wprowadzone zostało następnie na podstawie ustawy z 26 października 1921 (Dz. U. 89 poz. 657) i rozporządzenia Rady Ministrów z 14 września 1922 (Dz. U. 90 poz. 833) prawo wekslowe austriackie.

Prawo wekslowe niemieckie i austriackie, mające wspólny pierwowzór w ordynacji wekslowej uchwalonej w Lipsku w r. 1847 na konferencji państw należących do Związku Niemieckiego, były pod względem treści i brzmienia niemal identyczne. Nie wykazywało w porównaniu z niemi większych różnic również i prawo wekslowe rosyjskie, wzorowane na prawie wekslowem niemieckim. Na zgoła odmiennych podstawach oparte było natomiast prawo wekslowe francuskie, przyznające — w przeciwieństwie do praw wekslowych pokroju niemieckiego — pozaweksłowemu stosunkowi wystawcy do trasata, t. zw. pokryciu (prowizji), zasadniczy wpływ na ukształtowanie stosunków wekslowych. Jeżeli różnorodność praw wekslowych obowiązujących w poszczególnych państwach odczuwa się w stosunkach międzynarodowych jako prze-

szkodę obrotu wekslowego, na o ileż większe jeszcze trudności natotyka wewnętrzny obrót wekslowy, z natury rzeczy znacznie intensywniejszy, w razie obowiązywania różnych praw wekslowych na obszarze jednego i tego samego państwa. Zdając sobie sprawę z tych trudności, Polska Komisja Kodyfikacyjna, powołana do życia ustawą z 3 czerwca 1919 (Dz. P. 44, poz. 315) w celu przeprowadzenia unifikacji prawa, postawiła sobie za jedno z pierwszych zadań unifikację prawa wekslowego. Wzięta przytem za wzór system prawa wekslowego uchwalony na konferencji haskiej w r. 1912, kierując się następującymi względami. Prawo wekslowe haskie, wypracowane z udziałem najwybitniejszych znawców tej dziedziny, stanowiło niejako ostatnie słowo w nauce. Nadawało się ono pozatem jako pierwowzór dla polskiego prawa wekslowego tembardziej, że było ono kompromisem między systemem prawa wekslowego niemieckim i francuskim, obowiązującym równolegle na ziemiach polskich a przeciwnieństwa których przyszłe polskie prawo wekslowe musiało z natury rzeczy wyrównać. W rachubę wchodził wreszcie następujący wzgląd. Było do przewidzenia, przewidywania te zaś potwierdził późniejszy rozwój wypadków, że wcześniej czy później podjęte zostaną prace nad unifikacją prawa wekslowego światowego, zapoczątkowane na konferencjach haskich a niezrealizowane jedynie wskutek wybuchu wojny światowej. Otóż nie mogło podlegać wątpliwości, że przyszłe prace unifikacyjne nawiążą do prawa wekslowego haskiego. Biorąc je za podstawę, Polska dokumentowała temsamem chęć współpracy w dziele unifikacji prawa wekslowego światowego, a zarazem chroniła się, w razie jego przyjęcia do skutku, od potrzeby poważniejszych zmian w stanie ustawodawstwa krajowego. W wyniku prac Komisji Kodyfikacyjnej wydane zostało w drodze rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 14 listopada 1924 Dz. U. 100 poz. 923 jednolite polskie prawo wekslowe. Pokrywało się ono po największej części dosłownie z tekstem prawa wekslowego haskiego, zawierając zmiany i uzupełnienia jedynie w materjach zastrzeżonych w t. zw. rezerwach do odmiennego uregulowania przez poszczególne państwa.

II.

Jeszcze przed wejściem w życie polskiego prawa wekslowego podjęte zostały, z inicjatywy Ligi Narodów, prace nad unifikacją prawa wekslowego światowego. W celu przygotowania prac przyszłej konferencji powołany został m. in. komitet ekspertów-prawników z udziałem, o ile chodzi o państwa słowiańskie, przedstawicieli Polski i Czechosłowacji. Po zakończeniu prac przygotowawczych zwo-

łaną została do Genewy w maju 1930 międzynarodowa konferencja, która doprowadziła do podpisania w dniu 7 czerwca tegoż roku trzech konwencyj wekslowych. Konwencje podpisało około 30 państw, w tern, o ile chodzi o państwa słowiańskie, Polska, Czecho-słowacja i Jugosławia. Wobec tego, że uchwalone konwencje należą do typu konwencyj niezamkniętych, państwa słowiańskie, które konwencyj nie podpisały, mają możliwość późniejszego przystąpienia do nich. W celu zapewnienia możliwie jak najszerszego pola stosowności konwencje uzależniają swoje wejście w życie od ratyfikacji wzgl. przystąpienia do nich przez siedem państw, w tern przynajmniej trzech członków Ligi Narodów posiadających stałe miejsce w Radzie Ligi. Ziszczenie tego warunku zdaje się być pewnem, zważywszy że konwencje podpisane zostały, z państw posiadających stałe miejsce w Radzie Ligi, przez Francję, Włochy, Niemcy i Japonję. Że pozatem minimalna liczba siedmiu państw, wobec ogólnej liczby państw które konwencje podpisały, zostanie osiągnięta nie podlega żadnej wątpliwości. O ile chodzi o Polskę, prace nad ratyfikacją wszystkich trzech konwencyj zostały już ukończone a w związku z tern oczekiwać należy w najbliższym czasie ich ratyfikacji.

Z podpisanych w Genewie konwencyj wekslowych

pierwsza, najważniejsza z pośród nich, zawiera jednolite prawo wekslowe dotyczące zarówno weksła trasowanego jak i własnego. Reguluje w szczególności następujące mater je: wystawienie i formę weksła, indos, przyjęcie, porękę wekslową, płatność, zapłatę, zwrotne poszukiwanie z powodu nieprzyjęcia i niezapłaty, wyręczenie, wtóropisy i odpisy, zmiany, przedawnienie, ponadto zaś zawiera postanowienia ogólne. Pod względem treści pokrywa się po największej części z postanowieniami prawa wekslowego haskiego. Zmiany, jakie w porównaniu z niem wykazuje, oznaczają, z nielicznymi wyjątkami, jego polepszenie;

druga normuje niektóre kolizje ustaw w dziedzinie prawa wekslowego. Zawiera częściowo postanowienia przejęte z prawa wekslowego haskiego, pozatem zaś szereg postanowień nowych, z pośród których niektóre budzą pod względem merytorycznym znaczne wątpliwości. Reguluje w szczególności następujące kwestje z dziedziny kolizji ustaw: zdolność do zaciągania zobowiązań wekslowych, formę zobowiązań wekslowych, skutki zobowiązania wekslowego przyjemcy, czasokre-

sy dla dochodzenia roszczeń o zwrotne poszukiwanie, przyjęcie częściowe, formy i czasokresy protestu, umorzenie weksli zagubionych lub skradzionych. Przytoczone postanowienia nie wyczerpują wprawdzie całości zagadnienia, i tak nie określają one w szczególności ustawodawstwa właściwego dla oceny zobowiązań wekslowych wystawcy i indosantów, niemniej jednak już przez sam fakt ustalenia jednolitych norm kolizyjnych dla szeregu kwestyj oznaczają znaczny postęp. Zostały one wyodrębnione w osobną konwencję w celu umożliwienia ratyfikacji wzgl. przystąpienia do niej państwom, co do których były wiadomem że, jak np. Anglja, nie zaratyfikują wzgl. nie przystąpią do konwencji pierwszej w sprawie jednolitego prawa wekslowego, — rachuba, która okazała się jednak fałszywą. Jest rzeczą jasną, że w stosunkach między państwami, które zaratyfikują wzgl. przystąpią zarówno do konwencji pierwszej jak i drugiej, ta ostatnia przedstawiać będzie aktualność tylko, o ile chodzi o kwestje materialnego prawa wekslowego, nieobjęte unifikacją dokonaną w konwencji pierwszej;

trzecia dotyczy opłat stemplowych. Wypowiada zasadę, przyjętą już dotychczas w większości państw, że weksel jest ważny niezależnie od uiszczenia opłaty wekslowej w należytej wysokości. Konwencja ta podpisana została, jako jedyna z pośród wszystkich trzech, również przez Anglję, której ustawodawstwo stało w tym względzie dotychczas na odmiennem stanowisku.

Jak z powyższego przedstawienia widać, unifikacja, którą realizują genewskie konwencje wekslowe, jest względnie bardzo rozległą, mimo wszystko jednak niezupełną. I tak szereg kwestyj pozostawionych został do autonomicznego uregulowania przez ustawodawstwa poszczególnych państw. Dotyczy to zwłaszcza zagadnienia prowizji, odgrywającej tak zasadniczą rolę w francuskim systemie prawa wekslowego. Ustawodawstwem krajowym zastrzeżono również uregulowanie protestu wekslowego oraz umorzenia weksli zagubionych lub skradzionych. Nawet jednak w zakresie, w którym unifikacja została przeprowadzona, nie jest ona bezwzględna. W tym względzie uświadomić sobie przedewszystkiem należy, że jednolite prawo wekslowe stanowi wprawdzie zwartą całość, mimo wszystko nie jest ono jednak pozbawione związku z resztą ustawodawstwa cywilnego i handlowego. W tym stanie rzeczy łatwo

zdarzyć się może, że jeden i ten sam przepis prawa wekslowego będzie na tle reszty ustawodawstwa krajowego interpretowany w różny sposób. Niebezpieczeństwo różnej interpretacji jest zaś tem większe, że niema instancji międzynarodowej, któraby czuwała nad jednolitą interpretacją prawa wekslowego światowego przez sądy poszczególnych krajów. Z drugiej strony związanie, jakie konwencje przewidują, nie jest bezwzględne, dopuszczają bowiem one same możliwość odstąpienia od swoich postanowień w przypadkach określonych w t. zw. rezerwach. Liczba ich jest wcale pokaźna, bo dosięga, jeżeli abstrahować nawet od niewłaściwego zakwalifikowania niektórych z nich jako takich, cyfry dwudziestu. Dotyczą one kwestyj, w których nie udało się znaleźć rozwiązania mającego szanse powszechnego przyjęcia. W celu umożliwienia podpisania konwencji państwom przywiązującym wagę do innego uregulowania, widziano się zmuszonym zastrzec możliwość uregulowania wspomnianych kwestyj w sposób odbiegający od postanowień konwencji. III.

Państwa ratyfikujące wzgl. przystępujące do konwencji genewskich przyjęły na siebie obowiązek uzgodnienia ustawodawstwa krajowego z postanowieniami jednolitego prawa wekslowego. Obowiązek ten jest, jak zaznaczono, bezwzględny za wyjątkiem materij objętych rezerwami, które mogą być przez poszczególne państwa uregulowane w odmienny sposób. Z tem zastrzeżeniem prawo krajowe musi się zatem z konieczności pokrywać z jednolitem prawem wekslowem. Dotyczy to polskiego prawa wekslowego, zarówno jak i prawa wekslowego w innych krajach słowiańskich, które konwencje genewskie zaratyfikują wzgl. do nich przystąpią.

W przedstawionym stanie rzeczy wystarczy, w celu zorjentowania się w stanie przyszłego polskiego prawa wekslowego, wskazać z jednej strony na projektowane zmiany jednolitego prawa wekslowego w materjach określonych w rezerwach, z drugiej zaś strony na postanowienia, dotyczące materij pozostawionych przez konwencje ustawodawstwom krajowym do autonomicznego uregulowania¹⁾.

I. O ile chodzi o zmiany wzgl. uzupełnienia, które mają być wprowadzone do polskiego prawa wekslowego na podstawie przewidzianych w konwencjach rezerwatów, wymienić należy następujące:

a) na podstawie art. 10 drugiego aneksu do pierwszej konwencji zrównano z ogłoszeniem upadłości wdrożenie postępowania

1) Zamieszczone w dalszym ciągu tekstu cytaty artykułów polskiego prawa wekslowego dotyczą projektu opracowanego przez Polską Komisję Kodyfikacyjną.

nia zapobiegawczego układowego, o ile chodzi o prawo posiadacza weksła do zwrotnego poszukiwania przed płatnością weksła oraz zbędność założenia w tym przypadku protestu jako warunku zwrotnego poszukiwania (art. 43 i 44);

b) na podstawie art. 11 ibidem przyznano sądowi, w przypadkach zwrotnego poszukiwania przed płatnością z powodu niepewnej wypłacalności trasata lub wystawcy weksła, który zabroniono przedstawiać do przyjęcia, prawo do udzielenia zwrotnie zobowiązanemu odroczenia, które jednak nie może w żadnym razie przekraczać terminu płatności weksła (art. 43, ostatni ustęp);

c) na podstawie art. 13 ibidem ustalono dla weksli wystawionych i płatnych w Polsce odsetki, należne w razie zwrotnego poszukiwania, w wysokości procentu prawnego, zamiast obowiązujących pozatem 6% (art. 48 l. 2 i 49 l. 2);

d) na podstawie art. 15 ibidem przyznano posiadaczowi weksła roszczenie z tytułu niesłusznego wzbogacenia przeciw wystawcy i akceptantowi, których zobowiązanie wekslowe zgąsło wskutek przedawnienia lub zaniedbania czynności zachowawczych, o ile z jego szkodą niesłusznie się wzbogacili; roszczenie ulega przedawnieniu w trzy lata od dnia zgaśnięcia zobowiązania wekslowego (art. 77);

f) na podstawie art. 3 ustęp 3 drugiej konwencji zamieszczono — jako wyjątek od zasady, że formę zobowiązania wekslowego ocenia się według ustaw kraju, na którego obszarze oświadczenie zostało podpisane — postanowienie, że do ważności zobowiązań wekslowych zaciągniętych zagranicą przez obywatela polskiego wystarcza w stosunku do obywatela polskiego zachowanie przepisów polskiego prawa wekslowego (art. 79 ustęp 3).

Z powyższego zestawienia widać, że ustawodawca polski, w dążeniu do zapewnienia możliwie jak najdalej idącej jednolitości prawa wekslowego, zrobił z przewidzianych w konwencjach rezerwatów nader skromny użytek. Na ogółem około dwudziestu rezerwatów skorzystał mianowicie tylko z sześciu.

II. Z postanowień, które polskie prawo wekslowe zawiera w materjach nieobjętych unifikacją, w rachubę wchodzi w szczególności;

a) przepisy o proteście (art. 86 do 96). Do sporządzenia protestu powołani są notariusz, w pewnych przypadkach również i urzędy pocztowe. W drodze rozporządzenia mogą być ponadto organy sądowe upoważnione do sporządzania protestów. Organ protestujący obowiązany jest do przeprowadzenia poszukiwań w celu wykrycia lokalu przedsiębiorstwa wzgl. mieszkania osoby,

w stosunku do której ma być przedsięwzięta czynność zachowawcza. Zaniedbanie lub niedokładność poszukiwań zobowiązuje do wynagrodzenia szkody, nie stanowi jednak przyczyny nieważności protestu. Protest, zawierający określone prawem dane, wypisuje się na odwrotnej stronie weksla wzgl. związanej z nim karcie, wyjątkowo n. p. w przypadku protestu z powodu częściowej odmowy przyjęcia weksla na odpisie weksla. Organ sporządzający protest jest upoważniony i obowiązany do odbioru zapłaty i pokwitowania. W przypadkach uiszczenia zapłaty do rąk organu protestującego koszta organu ponosi osoba, która zażądała protestu.

b) przepisy dotyczące weksli zaginionych (art. 97 do 101). Ten komu weksel zaginął może, uprawdopodobniając utratę weksla i swój interes prawny, żądać od sądu uznania weksla za umorzony. Sąd ogłasza wezwanie do okazania zaginionego weksla w ciągu 60 dni, licząc od dnia płatności, w, przypadku zaś zgłoszenia wniosku już po płatności lub weksla niezawierającego terminu płatności, od dnia ogłoszenia. O wdrożeniu postępowania, a tak samo o jego wyniku, sąd zawiadamia trasata i wszystkich dłużników wekslowych wskazanych przez żądającego umorzenia weksla. Jeżeli wznaczonym czasie nikt nie zgłosi się z wekslem, sąd wydaje orzeczenie uznające weksel za umorzony. W razie zgłoszenia się posiadacza weksla przed wydaniem orzeczenia, sąd okazuje weksel żądającemu umorzenia i kończy na tem dalsze postępowanie po przesłuchaniu interesowanych, pozostawiając dalsze uregulowanie sprawy bezpośredniemu porozumieniu stron wzgl. postępowaniu spornemu. Dłużnik wekslowy i trasat, który po otrzymaniu zawiadomienia o wdrożeniu postępowania płaci weksel, czyni to na własne niebezpieczeństwo; wolno mu jednak sumę wekslową złożyć do depozytu sądowego ze skutkiem uwalniającym od zobowiązania. Po ogłoszeniu wezwania o okazanie weksla i po terminie jego płatności, żądający umorzenia może domagać się od akceptanta, według jego wyboru, złożenia sumy wekslowej do depozytu sądowego albo zapłaty za zabezpieczeniem. Złożenie do depozytu zwalnia i w tym przypadku od zobowiązania. Jeżeli akceptant, a w braku przyjęcia trasat, pomimo wezwania, nie złoży sumy wekslowej do depozytu sądowego ani nie dokona zapłaty za zabezpieczeniem można, po stwierdzeniu odmowy protestem na podstawie odpisu weksla, wykonać w toku postępowania o umorzenie weksla zwrotne poszukiwanie przeciw wystawcy i indosantom. Zwrotnie zobowiązani mają prawo wyboru albo złożyć dłużną sumę do depozytu sądowego i zwolnić się tem samem od zobowiązania, albo dokonać zapłaty za zabezpieczeniem do rąk żądającego umorzenia

Z wydaniem orzeczenia o umorzeniu weksla można na jego podstawie i bez przedstawionych wyżej ograniczeń wykonać wszystkie prawa z weksla.

c) przepisy dotyczące postępowania sądowego w sprawach wekslowych, zawarte w nowym kodeksie postępowania cywilnego (art. 458—468). Powód, który opiera roszczenie na wekslu mającym wszelkie warunki ważności i nie nasuwającym podejrzenia co do prawdziwości, może, dołączając do pozwu w oryginale weksel oraz wszystkie dokumenty, potrzebne do uzasadnienia roszczenia, żądać wydania nakazu zapłaty w uproszczonym postępowaniu t. zw. nakazowem. Sąd w osobie jednego sędziego orzeka bez rozprawy i bez wezwania pozwanego, że pozwany ma w ciągu trzech dni od doręczenia pozwu wraz z nakazem zapłaty zaspokoić roszczenie z kosztami, albo wnieść w tym terminie zarzuty. Od wydania nakazu nie służą środki odwoławcze z wyjątkiem zażalenia na orzeczenie o kosztach. Nakaz stanowi od chwili wydania tytuł zabezpieczenia, z upływem zaś terminu udzielonego do zaspokojenia roszczenia staje się natychmiast wykonalnym. Nakaz prawomocny ma skutki wyroku prawomocnego. W razie wniesienia w przepisany termin zarzutów, sąd zarządza doręczenie pisma z zarzutami powodowi, wyznaczając zarazem termin rozprawy. Po przeprowadzeniu rozprawy sąd orzeka wyrokiem, że nakaz utrzymuje w mocy, albo że go uchyla w całości lub w części.

IV.

Z uwag powyższych powziąć można, że unifikacja prawa wekslowego jest problemem, którego aktualność nie ogranicza się bynajmniej do państw słowiańskich. Nie została ona zrealizowaną wprawdzie w tak szerokim zakresie jak pierwotnie było zamierzonym i nie objęła państw anglosaskich. Z tem zastrzeżeniem przedstawia ona jednak aktualność dla większości państw kontynentu europejskiego, ponadto zaś dla szeregu państw Ameryki oraz Azji. O ile chodzi o materję prawa wekslowego, co do których rezerwy dopuszczają uregulowanie odmienne od przewidzianego w konwencjach, z drugiej zaś strony materję pozostawione poza obrębem unifikacji, każde z zainteresowanych państw ma prawo uregulować je na własną rękę. Ubolewać niewątpliwie należy, że w państwach słowiańskich wspomniane uregulowanie nie nastąpiło w wspólnym porozumieniu w celu stworzenia ściślejszego związku pomiędzy poszczególnymi ustawodawstwami krajowemi.

L'UNIFICATION DU DROIT RELATIF AUX LETTRES DE
CHANGE ET BILLETS A ORDRE DANS LES PAYS SLAVES

Rapport présenté au Premier Congrès des Juristes Slaves à Bratislava.

Sommaire : L'état de la législation en matière de lettres de change et billets à ordre en vigueur en Pologne lors de sa reconstitution. — La loi polonaise du 14 novembre 1924 unifiant les divers systèmes du droit en vigueur jusqu'alors et son rapport au règlement uniforme annexé à la convention signée à la Haye en 1912. — Les trois conventions en matière de l'unification du droit relatif aux lettres de change et billets à ordre, signées à Genève le 7 juin 1930. — Les traits principaux desdites conventions et le degré de l'unification qu'elles réalisent. — Les travaux polonais pour la ratification des conventions de Genève. — Les différences que la loi polonaise projetée accuse par rapport aux conventions de Genève pour ce qui concerne les matières désignées dans les réserves prévues par les conventions. — Les dispositions polonaises concernant les domaines laissés en dehors de l'unification réalisée par les conventions de Genève, en particulier les dispositions en matière du protêt, des mesures à prendre en cas de perte ou de vol du titre et de la procédure. — Conclusions. —